

Людмила Попова, магістрант заочної форми навчання
Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет
економіки і торгівлі» зі спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»,
освітня програма «Педагогіка вищої школи»

ФОРМУВАННЯ ДУХОВНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Резюме: спираючись на погляди С. Русової з «націоналізації» системи освіти, запропоновано створення духовно-насиченого освітнього середовища через організацію активної взаємодії студентів з елементами духовної культури суспільства як системи цінностей.

Ключові слова: духовна культура, формування, освітнє середовище, взаємодія, духовно-ціннісні орієнтації.

Summary: based on the views of S. Rusova on the "nationalization" of the education system, the creation of a spiritually rich educational environment was proposed through the organization of active interaction of students with the elements of the spiritual culture of society as a system of values.

Key words: spiritual culture, formation, educational environment, interaction, spiritual and value orientations.

Постановка проблеми. В умовах зростання культурного різноманіття, загострення світоглядної кризи перед освітою постає завдання збереження духовності й моральності молоді, долучення її до загальнолюдських духовних цінностей. Труднощі формування у студентської молоді духовно-ціннісних орієнтацій пов'язані, передусім, з новими реаліями ринкової економіки, в якій панують цінності матеріального плану над духовними. Завдяки стрімкому зростанню обсягів інформації, яка містить, зокрема, й суперечливі цінності, постає завдання спрямувати студентів на формування системи цінностей, яка б відповідала сучасним вимогам до фахівця з вищою освітою як високодуховної особистості.

Аналіз останніх джерел і публікацій засвідчив, що проблема формування духовності особистості в системі освіти досліджувалася педагогами Ш. Амонашвілі, І. Бех, А. Бойко, С. Гончаренко, Т. Гринько, В. Долженко, О. Заболотська, Л. Лебедик [1], О. Омельченко, Т. Саннікова, В. Стрельников [3-7], О. Сухомлинська, Т. Сущенко, Г. Шевченко, М. Weinstein, R. Paul, M. Lipman, J. Kohlberg, P. Freire та ін. Незважаючи на значну кількість праць, проблема формування духовно-ціннісних орієнтацій студентів ще не отримала достатнього висвітлення в педагогіці вищої школи.

Мета статті – теоретично обґрунтувати педагогічні умови створення духовно-насиченого освітнього середовища через організацію активної взаємодії студентів з елементами духовної культури суспільства як системи цінностей.

Організація досліджень на базі Верхньодніпровського коледжу Дніпропетровського державного аграрно-економічного університету відбувалася на основі настанови С. Русової щодо демократизації національної освіти, яка у доповіді «Націоналізація позашкільної освіти у різних народностей Росії», виголошеній на Всеросійському з'їзді освітян, розглядала «націоналізацію» не в сучасному розумінні, а як вироблення національної освіти: «Першим кроком демократизації народної освіти повинна бути її націоналізація, оскільки лише націоналізуючи народну освіту, можна ввести її в свідомість народів, бо тільки рідна мова є найплodотворнішим, найприроднішим органом думки для мільйонів людей» [2].

Аналізуючи фактори впливу на формування духовно-ціннісних орієнтацій особистості було визначено провідну роль соціального середовища у цьому процесі. Середовище, в якому здійснюється життєдіяльність особистості, являє собою низку взаємопов'язаних умов, які забезпечують її розвиток [1; 3-7]. Так, сприятливе середовище створює можливості для творчої діяльності, вільного розвитку і духовного зростання особистості. Створення такого середовища є важливим завданням для системи освіти, яка є головним джерелом уведення учнів у світ культури.

У соціології під соціальним середовищем розуміється частина оточуючого середовища, яка складається з взаємодіючих індивідів, груп, інститутів, культур.

Ключовим словом у цьому визначенні є взаємодія як система зв'язків людини як особистості з усією дійсністю. Під час педагогічного процесу студент вступає у взаємодію з іншими суб'єктами (студентами, викладачами), а також з культурою, яка є об'єктом навчання.

Для формування духовно багаті особистості зі сформованими позитивними духовно-ціннісними орієнтаціями взаємозв'язки у педагогічному процесі вищого закладу освіти мають бути скрізь просякнуті духовним змістом. Організація такого освітнього процесу і створення освітнього середовища на духовно-ціннісних засадах передбачає формування особистості в контексті загальнолюдської культури й взаємодію студента зі світом культури як системою духовних цінностей.

Найважливішим аспектом створення духовно насиченого освітнього середовища є організація гармонійного гуманно-особистісного спілкування між суб'єктами педагогічного процесу, що досягається за умови: стимулювання творчої діяльності учнів; заохочення учнів бути співучасниками педагогічних пошуків викладача; провокування дискусій; заохочення пошукової дослідницької діяльності; стимулювання рефлексивної діяльності учнів; вираження викладачем позитивно забарвленого емоційного ставлення до учнів; увага викладачів до ставлення учнів до навчання.

Таким чином, під духовно насиченим освітнім середовищем ми розуміємо сукупність умов, що сприяють суб'єктній самореалізації студентів. Головними ознаками такого середовища є:

- звернення до визнаних традиційних загальнокультурних норм і ідеалів як еталонів духовно-ціннісного становлення особистості;
- створення вільного простору для розкриття духовно-творчого потенціалу учня: відсутність перешкод щодо спонтанності й ініціативи студента, надання йому можливості маніпуляції з думками та висловлюваннями;
- співробітницькі доброзичливі й тактовні взаємини між учасниками педагогічного процесу;

- сприятливий емоційний фон;
- постійна педагогічна підтримка студента в процесі присвоєння ним нового духовно-ціннісного досвіду.

Духовно-насичене освітнє середовище виконує такі функції:

- мотиваційна – вироблення у студентів усвідомлення в необхідності духовно-ціннісного вдосконалення як основи для особистісного й професійного зростання;
- комунікативна – гармонізація взаємовідносин між суб'єктами завдяки засвоєнню досвіду гуманних взаємин;
- пізнавальна – ознайомлення з культурними нормами й ідеалами;
- смислоутворювальна – визнання індивідуального особистісного значення змісту об'єктів духовної культури;
- реактивна – оновлення і підвищення власного духовного потенціалу, проведення своєрідної профілактики власного духовного стану.

У праці «Нова школа» Софія Федорівна наголошує на важливості проведення дитячих свят: «У кожному святі треба єднати народне, національне, фольклорне із загальнокультурним і давати щось естетичне, красне й радісно-веселе. В радощах лежить усе світле, що зазнає дитина в своїй молодості, що дає потім втішний спомин дорослому» [8, с. 32-34].

Висновки. Створення духовно-насиченого освітнього середовища є основою для практичного набуття студентами ДЦО та потреби постійного духовно-ціннісного самовдосконалення.

Реалізація особливості формування духовно-ціннісних орієнтацій, що пов'язана з активним залученням студентів до пізнання цінностей духовної культури суспільства, можлива завдяки створенню духовно насиченого освітнього середовища через розширення аксіологічного компонента змісту освіти, а також забезпечення умов для духовно-ціннісної діяльності у педагогічному процесі вишу.

Вважаємо доцільним рекомендувати сучасним педагогам звернутися до педагогічної спадщини С. Ф. Русової щодо ролі і значення широкого родинного оточення та релігії у формуванні духовної моральності людини.

Література

1. Лебедик Л. В. Оцінювання культури вищого навчального закладу через якість здоров'язбережувального середовища / Л. В. Лебедик // Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : збірник статей за матеріалами IV Міжн. науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ, Україна, 23-24 березня 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В. М. Пристинський. – Слов'янськ : ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”, 2017. – Т. 1. – 583 с. – С. 495-500.

2. Русова С. Национализация внешкольного образования у разных народов России / С. Русова // Русская школа. – 1915. – № 3. – С. 240.

3. Стрельников В.Ю. Дослідження освітнього середовища: корпоративний імідж навчального закладу/ В. Ю. Стрельников // Імідж сучасного педагога. – 2001. – № 2. – С. 2-5.

4. Стрельников В. Ю. Емоційний складник здоров'язберігаючого навчального середовища / В. Ю. Стрельников // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)». Зб. наукових праць / за ред. Г. М. Арзютова. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. ЗК1 (56) 15. – 407 с. – С. 343-347.

5. Стрельников В. Ю. Оцінювання корпоративної культури навчального закладу через якість корпоративного середовища / В. Ю. Стрельников // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології / Збірник наукових праць Херсонського національного технічного університету. Вип. 2 (7). – Херсон, 2012. – 518 с. – С. 442-448.

6. Стрельников В.Ю. Формування здоров'язбережувального навчального середовища університету шляхом регулювання емоційних станів його суб'єктів /

В.Ю. Стрельніков // Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості : збірник статей за матеріалами IV Міжн. науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ, Україна, 23-24 березня 2017 р.) у 2 томах / гол. ред. В. М. Пристинський. – Слов'янськ : ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет”, 2017. – Т. 1. – 583 с. – С. 520-527.

7. Стрельніков В.Ю. Функції емоцій у здоров'язберігаючому навчальному середовищі / В. Ю. Стрельніков // Наукові записки ПОІППО. Випуск 3. – Полтава: ПОІППО, 2012. – С. 30-34.

8. «Хрещена мати» української національної школи. – Позашкілля. – № 1 (25). – 2009. – С. 32-34.